

เครือข่ายวัฒนธรรมหวู่หยวนแบบจีนกับการสร้างชุมชน ของชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย

พรภวิษย์ หล้าพีระกุล¹

บทคัดย่อ

วัฒนธรรมหวู่หยวน (五缘文化 Wuyuan Wenhua) หรือ “ความผูกพันห้าประการ” ได้เป็นตัวแทนของวัฒนธรรมจีนอย่างหนึ่งที่ยังคงถูกเก็บรักษาเอาไว้และสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน วัฒนธรรมหวู่หยวนได้อธิบายลักษณะการมีอยู่ของความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งซึ่งกันและกันระหว่างชาวจีนโพ้นทะเลให้มีความกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอีกทั้งยังเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่ง que แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของชาวจีนโพ้นทะเลในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยมีจำนวนประชากรชาวจีนโพ้นทะเลมากกว่าร้อยละ 15 ของประชากรทั้งหมด ดังนั้นวัฒนธรรมหวู่หยวนจึงมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากต่อการสร้างชุมชนของชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย งานวิจัยนี้ได้ศึกษาเกี่ยวกับความเป็นมาและนิยามของวัฒนธรรมหวู่หยวน อิทธิพลของวัฒนธรรมหวู่หยวนที่มีต่อชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทยทั้งในด้านชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อทางศาสนา สังคมและการประกอบธุรกิจในประเทศไทย รวมไปถึงการนำเอาวัฒนธรรมหวู่หยวนมาเป็นหลักในการสร้างเครือข่ายชุมชนชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย

คำสำคัญ วัฒนธรรมหวู่หยวน เครือข่ายวัฒนธรรม การสร้างชุมชนชาวจีนโพ้นทะเลในไทย

¹ พรภวิษย์ หล้าพีระกุล นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชาจีนศึกษา (China Studies on Political and Diplomacy) Shanghai International Studies University, School of International Relations and Public Affairs (Institute of China Studies) ขอเขตการวิจัยด้านความสัมพันธ์ทางทูตไทยจีน Email: 13032101636@163.com

บทนำ

ในคริสต์ศตวรรษที่ 21 นี้ ประเทศจีนเข้ามาเป็นผู้นำทั้งใน
ด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ทุกประเทศทั่วโลกให้ความสำคัญ
และสนใจต่อประเทศจีนในทุกด้าน ไม่ว่าจีนจะทำอะไรล้วนเป็นที่
สนใจของประชาชนทั่วโลก และสิ่งหนึ่งที่มีอาจมองข้ามได้เสียก็คือ
“วัฒนธรรมจีน” วัฒนธรรมนั้นมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการที่จะ
ช่วยเหลือหล่อหลอมให้ประชาชน สังคม การเมือง และเศรษฐกิจของ
ประเทศจีนยิ่งใหญ่มากจนถึงทุกวันนี้ สำหรับตัวรัฐบาลจีนเองก็ทราบ
ในจุดนี้เป็นอย่างดี โดยรัฐบาลจีนที่ได้นำโดยประธานาธิบดีสีจิ้นผิง
(习近平 Xi Jinping) นอกจากจะสนับสนุนและผลักดันนโยบาย “หนึ่ง
แถบ หนึ่งเส้นทาง” (One Belt One Road: OBOR) ตั้งแต่ปี ค.ศ.
2013 แล้ว ก็ยังได้มีแนวทางในการสนับสนุนสถาบันขงจื่อ (孔子学院
Kongzi Xueyuan) เพื่อเป็นตัวแทนของรัฐบาลจีนในการเผยแพร่
วัฒนธรรมจีนไปทั่วโลก สิ่งหนึ่งที่เห็นได้ชัดเจนคือ การที่ทางรัฐบาล
จีนได้เพิ่มจำนวนเงินหลายพันล้านหยวนเพื่อจัดตั้งสถาบันขงจื่อเป็น
จำนวนมากในหลายประเทศทั่วโลก (สถาบันขงจื่อเส้นทางสายไหมทาง
ทะเล มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2016:1) อีกทั้งมีโครงการฝึกสอน
อาสาสมัครชาวจีนในหลายพื้นที่ของประเทศ ให้มีความรู้ความสามารถ
เกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมจีนโดยเฉพาะ เพื่อที่จะไปประจำการใน
สถาบันขงจื่อในประเทศต่างๆทั่วโลก (China Radio International:
CRI online, 2011:1)

สำหรับประเทศไทยตั้งแต่ปี ค.ศ.2003 เป็นต้นมา รัฐบาลจีน
ได้ให้การสนับสนุนครูอาสาสมัครชาวจีนเพื่อมาสอนภาษาจีนใน
ประเทศไทยตามความต้องการของสถานศึกษาไทย ซึ่งส่วนใหญ่เป็น
โรงเรียนเอกชน โดยตั้งแต่ปีค.ศ.2003-2005 ปีละประมาณ 100 คน

ต่อมาปี ค.ศ.2006 เพิ่มขึ้นเป็น 145 คน ปีค.ศ.2007 ได้เพิ่มเป็น 600 คน ปีค.ศ.2008 มีทั้งสิ้น 870 คน ปีค.ศ.2009 มีทั้งสิ้น 1,018 คน และในปี ค.ศ.2010 มีทั้งสิ้น 1,200 คน (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2013: 1-5) ซึ่งในปี ค.ศ.2018-2019 มีจำนวนครูอาสาสมัครชาวจีนที่ได้บรรจุหน้าที่ในการสอนภาษาจีนในประเทศไทยและได้เดินทางกลับประเทศจีนเป็นจำนวนมากกว่า 1,600 คน (สำนักงานอัมรินทร์ประจําประเทศไทย, 2019:1-2) โดยเป้าหมายหลักของสถาบันขงจื่อมีอยู่สามประการสำคัญดังนี้ (1) เพื่อเป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่วรรณกรรมและวัฒนธรรมจีน (2) เพื่อเป็นศูนย์กลางในการให้ความช่วยเหลือและสร้างความร่วมมือระหว่างประชาชน หน่วยงานของรัฐและเอกชนระหว่างไทยและจีน (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, 2017:1-2) (3) อีกทั้งเพื่อเป็นการกระจายนโยบายอำนาจอ่อนผ่านทางวัฒนธรรมของจีนไปทั่วโลก (คมปทิต, 2017:1) เห็นได้ชัดว่ารัฐบาลจีนนั้นให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก อีกทั้งไม่ยอมที่จะละทิ้งวัฒนธรรมอันดีงามที่มีมายาวนานกว่าห้าพันปีให้สูญหายไปกับกาลเวลาและโลกที่เปลี่ยนแปลง แต่กลับนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการสร้างประเทศจีนให้ยิ่งใหญ่กว่าเดิมในอดีต

สำหรับชาวจีนโพ้นทะเลนั้นไม่อาจที่จะปฏิเสธได้ว่ามีบทบาทสำคัญไม่น้อยในการเป็นตัวแสดงหลักในการนำเอาวัฒนธรรมจีนไปเผยแพร่ให้แก่ทั่วโลกได้รับรู้ ชาวจีนโพ้นทะเลในอดีตถึงแม้จะต้องเดินทางออกจากประเทศด้วยสภาวะความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง สงคราม ภัยพิบัติหรือแม้แต่การแสวงหาโอกาสที่ดีกว่าในต่างประเทศ (ชนาภา, 2016: 1-5 俞云平, 1998: 40-46) แต่สิ่งหนึ่งที่ชาวจีนโพ้นทะเลเหล่านี้ได้เก็บรักษาเอาไว้เป็นอย่างดีเยี่ยม นั่นก็คือ “วัฒนธรรม” วัฒนธรรมนอกจากจะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวจีนโพ้นทะเล

แล้ว ยังทำให้ชาวจีนเหล่านี้ตระหนักถึงรากเหง้าและความเป็นจีนของตัวเอง วัฒนธรรมที่สำคัญอันเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งที่ชาวจีนโพ้นทะเลเล็งคงรักษาไว้เป็นอย่างดีนั้นก็คือ “วัฒนธรรมห้วยหวน” (五缘文化 Wuyuan Wenhua) (俞云平, 1998:40-46) วัฒนธรรมห้วยหวนนั่นเป็นที่สนใจอย่างมากสำหรับนักวิชาการชาวจีนทั้งในและต่างประเทศ โดยให้ความสนใจในการศึกษาว่าเหตุใดชาวจีนถึงมีความผูกพันต่อกันถึงแม้จะไปอาศัยอยู่ต่างถิ่นหรือต่างประเทศ หรือแม้กระทั่งชาวจีนโพ้นทะเลที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศเป็นเวลานานก็ยังมีความผูกพันที่ใกล้ชิดกันอย่างเหนียวแน่น เมื่อได้ทำการศึกษาลึกลงไปจึงพบได้ว่าวัฒนธรรมห้วยหวนเป็นสาเหตุหนึ่งที่ส่งอิทธิพลมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นทั้งต่อตัวชาวจีนแผ่นดินใหญ่และชาวจีนโพ้นทะเล (童家州, 1998: 333-345)

วัฒนธรรมห้วยหวนเริ่มถูกกล่าวถึงเป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1989 โดยนักวิชาการชาวจีนที่ชื่อว่า ศาสตราจารย์หลิน ฉีถ่าน (林其铨 Lin Qitan) ในงานการประชุมวิชาการ “รำลึกครบรอบวันเกิดปีที่ 1010 ของหวู่เทา” (“纪念吴仝诞生 1010 周年学术讨论会” Jinian Wutao Yansheng Yibaiyiling Zhounian Xueshu Yantaohui) ณ มณฑลฝูเจี้ยน เมืองจางโจว (福建漳州市 Fujian Zhangzhou Shi) โดยการศึกษาในครั้งนี้ได้กล่าวถึงจุดกำเนิดของวัฒนธรรมห้วยหวนเป็นครั้งแรก รวมไปถึงถึงความเป็นมา นิยาม และลักษณะของวัฒนธรรมห้วยหวนทั้งห้าประการ ซึ่งทั้งหมดประกอบไปด้วย (1) 亲缘 (Qinyuan) ความผูกพันทางสายเลือด (Kinship), (2) 地缘 (Diyuan) ความผูกพันทางพื้นที่ (Geographical Relationship), (3) 神缘 (Shenyuan) ความผูกพันทางความเชื่อ (Religious Relationship), (4) 业缘 (Yeyuan) ความผูกพันทางอาชีพ (Career Relationship),

(5) 物缘 (Wuyuan) ความผูกพันทางวัตถุ (Product Relationship) (林其燊, 1990:118-127) ซึ่งทั้งหมดมีเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง มีลักษณะเฉพาะตัวที่เด่นชัด และมีความผูกพันที่เกี่ยวข้องกันในตัวเอง โดยเริ่มต้นจากความผูกพันในวงแคบไปสู่ความผูกพันในวงกว้าง จากนั้นกลายเป็นกลุ่มเครือข่ายกระจายตัวออกไป มีการสร้างรากฐานจากกลุ่มเล็กจนกลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ หรือที่เรียกว่า “เครือข่ายวัฒนธรรมห้วยหยวนของชุมชนชาวจีนโพ้นทะเล”

สำหรับประเทศไทยได้มีชาวจีนโพ้นทะเลอพยพเข้ามาอาศัยในอดีตตั้งแต่ในช่วงราชวงศ์หมิงของจีน (卢苇, 1997:328) และค่อยๆ เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากในปัจจุบัน ซึ่งกลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลเหล่านี้ถึงแม้ในอดีตเนื่องจากปัญหาการเมืองภายในประเทศไทยจึงถูกทางรัฐบาลไทยควบคุมและจำกัดไว้ซึ่งความเป็นจีน เช่นการเรียนภาษาจีนหรือการติดต่อกับญาติชาวจีนในแผ่นดินใหญ่ เพื่อป้องกันการแพร่กระจายลัทธิคอมมิวนิสต์จากจีนแผ่นดินใหญ่ (เชียน, 2005:1-2) แต่ก็มีอาจที่จะทำให้ลายความผูกพันของชาวจีนโพ้นทะเลตามแบบฉบับวัฒนธรรมห้วยหยวนไปได้

ทฤษฎีและเครือข่ายวัฒนธรรมห้วยหยวนแบบจีน

五缘文化 (Wuyuan Wenhua) ชื่อภาษาอังกฤษ “Wuyuan Culture” อธิบายลักษณะความสัมพันธ์ทั้งห้าประการตามแบบฉบับของวัฒนธรรมจีน งานวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมห้วยหยวนนั้นศึกษามาจากความเชื่อทางวัฒนธรรมของชาวจีนโบราณที่มีความสัมพันธ์กันแบบลึกซึ้ง ในงานวิจัยนี้ผู้เขียนจะใช้คำว่า “ความผูกพัน” แทนคำว่า “ความสัมพันธ์” เนื่องด้วยคำว่า “ความผูกพัน” ให้ความสัมพันธ์ที่ลึกมากกว่าคำว่า “ความสัมพันธ์” สำหรับในภาษาจีนแล้วคำว่า “ความสัมพันธ์” จะใช้คำว่า 关系 (Guanxi) “Relationship” แต่คำว่า

缘 (Yuan)² ในภาษาอังกฤษจะใช้คำว่า “Attachment” (Waters, Corcoran, and Anafarta, 2005:80-84) ซึ่งให้ความหมายที่ลึกซึ้งและเหนียวแน่นมากกว่า ดังนั้นคำว่า “ความผูกพัน” จึงใกล้เคียงกับ缘 (Yuan) มากที่สุด³ สำหรับในประเทศไทยนั้นก็มีแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมห่วยหววนเช่นกัน แต่ไม่ได้มีผู้นำมาเขียนเป็นงานวิจัยที่ชัดเจนและแพร่หลาย ดังนั้นจึงถือว่าเป็นหัวข้อวิจัยใหม่สำหรับประเทศไทยและสามารถต่อยอดการวิจัยต่อไปในอนาคตได้

1. 亲缘 (Qinyuan) ความผูกพันทางสายเลือด “Kinship”

ความผูกพันทางสายเลือดเป็นความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นผ่านทางสายเลือดของบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง ในสังคมเอเชียทั้งจีน เกาหลี ญี่ปุ่น เวียดนาม รวมถึงไทย ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ทางสายเลือดเป็นอันดับที่หนึ่ง (童家州, 1998:333-345) โดยเฉพาะสังคมชาวจีนทั้งจีนแผ่นดินใหญ่และชาวจีนโพ้นทะเล ความสัมพันธ์ทางสายเลือดได้ก่อให้เกิดความผูกพันที่ไม่อาจปฏิเสธได้ นักวิชาการจีนอย่างศาสตราจารย์หลิน ฉีถ่าน (林其燄, 1990:119) ได้กล่าวถึงถึงความผูกพันทางสายเลือดเอาไว้ว่า คือการสืบเชื้อสายทางสายเลือดและเกิดจากการแต่งงานระหว่างสายเลือดหรือข้าม

² 缘 (Yuan) หยวนเป็นคำที่มีมากกว่าหนึ่งความหมาย ซึ่งแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ที่ใช้หรือบริบทที่ใช้ในการเขียนนั้นๆ เช่น 缘分 (Yuanfen) มีวาสนาต่อกัน 缘文化 (Yuan Wen hua) วัฒนธรรมความผูกพัน เป็นต้น ซึ่งอธิบายหยวนในเชิงลักษณะของความผูกพันหรือความสัมพันธ์ที่พิเศษและลึกซึ้ง (林其燄, 1990:119)

³ ความผูกพัน (ภาษาอังกฤษ: Attachment) ความผูกพันเป็นแบบจำลองทางจิตวิทยาเพื่อกำหนดพลศาสตร์ของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ทั้งในระยะยาวระยะสั้น แต่ว่า “ความผูกพันไม่ได้ตั้งเป็นทฤษฎีทั่วไปของความสัมพันธ์ (แต่) ใช้กล่าวถึงด้าน ๆ หนึ่งเพียงเท่านั้น” (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถานออนไลน์ พ.ศ. 2554 “ผูกพัน” และ Waters, Corcoran, and Anafarta, 2005:80-84)

สายเลือด โดยมีการสืบทอดกันมาจากรุ่นต่อรุ่น ไม่ว่าจะเป็นทั้งทางฝ่ายบิดา ฝ่ายมารดาหรือทางฝ่ายภรรยาที่ได้สมรสกัน สังคมชาวจีนเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับผู้นำครอบครัวเป็นอย่างมาก เมื่อในครอบครัวมีบุตรชายและบุตรชายได้เจริญเติบโตขึ้นก็จะต้องสืบทอดนามสกุลของตระกูลเอาไว้ และจะต้องยึดถือเอาตระกูลฝ่ายตนเองเป็นจุดศูนย์รวมของครอบครัวทั้งหมด ฝ่ายหญิงต้องให้ความเคารพฝ่ายชายและแต่งงานเข้าไปอยู่บ้านของฝ่ายชาย ซึ่งฝ่ายชายจะต้องเป็นผู้ดูแลทั้งหมด (林其铤, 1990:119) สังเกตได้ว่าวัฒนธรรมแบบจีนจะปลูกฝังให้คนจีนนั้นเอาใจใส่กับสายเลือดของตนเองมีความกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เช่นเดียวกับการอพยพไปอาศัยในต่างประเทศ สิ่งแรกที่คนจีนจะมองหาและนึกถึงนั่นก็คือคนที่มีสายเลือดเดียวกัน เพราะการที่มีสายเลือดเดียวกันสามารถช่วยเหลือและให้ความไว้วางใจกันได้ บางครั้งก็มีอาจที่จะอธิบายออกมาเป็นคำพูดได้ แต่สามารถรู้สึกได้ถึงความรู้สึกผูกพันทางสายเลือดนี้ได้เสมอ ถือได้ว่าความผูกพันทางสายเลือดเป็นความผูกพันที่เหนียวแน่นที่สุดในหมู่ความผูกพันทั้งหมดห้าประการ และถือได้ว่าเป็นความผูกพันที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรกที่ได้ยึดเหนี่ยวชาวจีนไว้ด้วยกันจนกลายเป็นเครือข่ายชุมชนทางสายเลือด (童家州, 1998:333-345)

2. 地缘 (Diyuan) ความผูกพันทางพื้นที่ “Geographical Relationship”

ความผูกพันทางพื้นที่ คือ ความผูกพันที่มีความสำคัญรองลงมาจากความผูกพันทางสายเลือด คนเหล่านี้ไม่จำเป็นที่จะต้องมียสายเลือดเดียวกัน แต่จำเป็นที่จะต้องมาจากพื้นที่หรือสถานที่เดียวกัน ความผูกพันทางพื้นที่นี้ให้ข้อจำกัดที่แสดงถึงภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเคยชิน การดำเนินชีวิต อาหาร การแต่ง

กายที่คล้ายคลึงกันเพราะมาจากพื้นที่เดียวกัน ซึ่งได้ถูกอธิบายไว้ว่า คือการมีความสัมพันธ์ระหว่างกันของบุคคลในพื้นที่นั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็น เป็นชนเผ่า รัฐ เขตพื้นที่ จังหวัด หมู่บ้าน ซึ่งทั้งหมดมาจากสถานที่ เดียวกันและมีความใกล้เคียงกันหรือคล้ายคลึงกัน (林其铨, 1990:119) อย่างไรก็ตามการที่บุคคลหนึ่งคนจะต้องอพยพหรือออกไป อาศัยอยู่ที่อื่น นอกเหนือจากการมองหาญาติพี่น้องของตนที่มี สายเลือดเดียวกันเพื่อพึ่งพาอาศัยแล้ว อันดับรองลงมาก็คือบุคคล ที่มาจากพื้นที่เดียวกันกับตน ซึ่งอาจจะรู้จักกันมาก่อนแล้วหรือมา รู้จักกันภายหลัง แต่เนื่องด้วยมาจากสถานที่เดียวกันหรือใกล้เคียงกัน จึงมีความคล้ายคลึงกันทางด้านภาษา วัฒนธรรม สภาพแวดล้อมหรือ ความเคยชินที่คล้ายคลึงกัน การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันก็จะง่ายขึ้น จนสามารถอาศัยอยู่ร่วมกันได้ แล้วค่อยๆพัฒนาความผูกพันให้แนบ แน่นขึ้นจนเกิดการรวมตัวกันขึ้นเป็นชุมชนและก้าวเข้าสู่การสร้าง ชุมชนที่มาจากความผูกพันทางพื้นที่ในที่สุด

3. 神缘 (Shenyuan) ความผูกพันทางความเชื่อ “Religious Relationship”

ความผูกพันทางความเชื่อ คือ การที่บุคคลคนหนึ่งหรือกลุ่ม คนหนึ่งนั้นมีความเชื่อที่เหมือนกัน เป็นไปในแบบเดียวกันหรือ คล้ายคลึงกัน นำมาซึ่งความผูกพันที่แตกต่างจากความผูกพันทาง สายเลือดหรือทางพื้นที่ โดยอธิบายลักษณะของบุคคลคนหนึ่งที่มี ความเชื่ออย่างใดอย่างหนึ่ง และอีกคนหนึ่งก็มีความเชื่อที่เหมือนกัน พวกเขาเหล่านี้จะมีการคบหาสมาคมและสร้างกลุ่มเครือข่ายขึ้น ถ้า อ้างอิงจากงานวิจัยของนักวิชาการจีนอย่างศาสตราจารย์หลิน ฉิฉาน ซึ่งได้อธิบายไว้ว่าความผูกพันทางความเชื่อนั้นคือการมีความเชื่อที่ เหมือนกันและมีการบูชาสักการะหรือพิธีกรรมทางศาสนาที่

เหมือนกัน มีการเป็นองค์กรเช่น วัด ศาลเจ้า ซึ่งเป็นแบบกลุ่มก้อน เพื่อที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (林其铨, 1990:119) ถึงแม้ในอดีต จะเกิดการปฏิวัติวัฒนธรรมและความเชื่อของชาวจีนขึ้น ซึ่งคนจีน ส่วนใหญ่แทบจะไม่มีศาสนาเหลืออยู่ แต่ทว่าการ สักการบูชาเทพเจ้าหรือบรรพบุรุษนั้นก็ยังคงมีอยู่มาจวบจนถึง ปัจจุบัน หรือเรียกได้ว่าความเชื่อที่ถูกสืบเนื่องมาจากวัฒนธรรมถูก เก็บรักษาและสืบทอดไว้เป็นอย่างดี ถึงแม้ว่าความผูกพันทางความ เชื่อจะดูไม่เข้มข้นหรือลึกซึ้งแบบความผูกพันทางสายเลือด แต่ความ ผูกพันทางความเชื่อมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างกันออกไป นั่นก็คือการ เชื่อมโยงบุคคลเหล่านี้ในทางความคิดและจิตใจที่มีความเชื่อที่ เหมือนกัน เข้าใจในสิ่งที่เหมือนกัน ถึงแม้จะมาจากต่างครอบครัว ต่างสายเลือด ต่างพื้นที่ แต่ความเชื่อนั้นก็ยังพันผูกพวกเขาเหล่านี้ไว้ ด้วยกัน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนคือ กรณีศาลเจ้าของชาวจีนโพ้นทะเล ที่ค่อนข้างจะเป็นที่ยอมรับในสังคมญี่ปุ่นและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ไทย เวียดนาม สิงคโปร์ และมาเลเซีย โดยที่ศาลเจ้าเหล่านี้เป็น จุดศูนย์รวมของความผูกพันทางความเชื่อเอาไว้เพื่อที่จะรวบรวมชาว จีนโพ้นทะเลเอาไว้ด้วยกัน (黄英湖, 1998:333-345) ซึ่งพวกเขาเหล่านี้ มาจากสถานะทางสังคมที่ต่างกัน มีความหลากหลายทางอาชีพ มาจากครอบครัวที่หลากหลาย มาจากพื้นที่ที่ต่างกัน แต่ทว่าพวกเขา ได้มารวมกันและอาศัยอยู่ด้วยกันเพื่อสร้างเครือข่ายหรือมูลนิธิเพื่อ ช่วยเหลือสังคม ซึ่งถือได้ว่าเป็นหนึ่งในวัฒนธรรมหวั่นหวอนที่มีความ เหนียวแน่นและมีเอกลักษณ์พิเศษอย่างยิ่ง

4. 业缘 (Yeyuan) ความผูกพันทางอาชีพ “Career (Business) Relationship”

คนหลายคนมีความแตกต่างทางหน้าที่และอาชีพ แต่คนหลายคนก็มีอาชีพและหน้าที่ที่คล้ายหรือเหมือนกัน ซึ่งความเหมือนกันนั้นสามารถนำพวกเขาให้มาพบเจอกันได้ เกิดปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันจนก่อให้เกิดเป็นเครือข่ายทางวัฒนธรรมอันดับที่สี่ ซึ่งเรียกว่าความผูกพันทางอาชีพ(ทางธุรกิจ) ถึงแม้จะมีชื่อเรียกว่าความผูกพันทางอาชีพ แต่ความผูกพันก็ได้ครอบคลุมเพียงสาขาอาชีพที่เป็นอยู่เท่านั้น อาจจะรวมถึงบุคคลที่มีหน้าที่คล้ายคลึงกัน มีความรับผิดชอบที่เหมือนกันด้วยหรือมีธุรกิจเหมือนกัน (林其铤, 1990:119) เช่น กลุ่มสมาคมแม่บ้าน ซึ่งในความหมายที่หนึ่งอาจจะอธิบายถึง มีอาชีพเป็นแม่บ้าน จึงมีความผูกพันทางอาชีพ แต่อีกทางหนึ่งแม่บ้านเหล่านี้ แต่ละคนก็อาจจะมีความอาชีพที่แท้จริงอีกอย่างหนึ่ง บางคนอาจจะแม่บ้านจริง อาจจะเป็นครู รับราชการ เป็นพยาบาล หรืออาจจะทำธุรกิจส่วนตัว เป็นต้น ความผูกพันทางอาชีพยังมีคำจำกัดความไว้อีกว่า คือกลุ่มคนที่รวมตัวกัน เพื่อนร่วมงาน เพื่อนร่วมชั้น เช่น สมาคมหอการค้า สมาคมทางธุรกิจ สมาคมสถาบันวิจัย สมาคมนักเรียนนักศึกษา เป็นต้น ด้วยความที่มีอาชีพและสายงานที่เหมือนกัน ทำให้มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน โอกาสในการพบปะกันก็มีมากกว่า จึงก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ในเชิงบวกที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน จนกระทั่งสร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกันไปแบบไม่สิ้นสุด (黄英湖, 1998:349-350)

5. 物缘(Wuyuan) ความผูกพันทางวัตถุ “Product Relationship”

ความผูกพันอันดับสุดท้าย คือ ความผูกพันทางวัตถุ กล่าวถึงความผูกพันที่มีความจำเพาะเจาะจง เป็นความพิเศษของตัวบุคคล

บุคคลหนึ่งหรือหลายบุคคล เป็นความสนใจเฉพาะตัวของคนคนหนึ่ง ที่คล้ายคลึงกับอีกคนหรือหลายคน โดยถูกอธิบายไว้ว่า เป็นความผูกพันแบบพิเศษ เฉพาะเจาะจง ทั้งจากความสนใจ ความสามารถ หรือความโดดเด่นเฉพาะตัว เกิดการรวมตัวเป็นกลุ่มหรือองค์กรขึ้น ซึ่งทั้งหมดมีความชอบ ความสนใจ หรือลักษณะโดดเด่นที่ล้วนแล้วไปในทิศทางเดียวกันหรือเหมือนกัน (林其铤, 1990:119 黄英湖, 1998:353-354) สามารถยกตัวอย่างมาอธิบายให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น เช่น การที่คนหนึ่งคนมีความสนใจในการทำอาหารเป็นอย่างมาก รักและชอบในการทำอาหาร ชอบศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับอาหาร เมื่อคนคนนี้ได้เข้าไปศึกษาและพบเจอกับคนที่ชอบทำอาหารเช่นเดียวกัน พวกเขาจะมีการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ผูกพันกันไปในทางเดียวกัน นั่นคือในเรื่องของอาหาร พุดคุยและมีการแลกเปลี่ยนความรู้ทางอาหาร จนสร้างเป็นเครือข่ายของคนที่ชื่นชอบในเรื่องอาหารเหมือนกัน จากนั้นอาจจะพัฒนาเป็นสมาคมเครือข่ายผู้ชอบอาหารหรือพัฒนาการทำธุรกิจอาหารร่วมกัน ซึ่งอาหารคือวัตถุที่ก่อให้เกิดความผูกพัน และอีกหนึ่งตัวอย่างก็คือการที่มีความผูกพันทางอาชีพก็สามารถที่จะแยกย่อยออกมาเป็นความผูกพันทางวัตถุได้ เช่น บุคคลกลุ่มหนึ่งมีอาชีพเป็นนักวิจัย ซึ่งพวกเขาเหล่านี้มีความผูกพันกันทางอาชีพที่เป็นนักวิจัยด้วยกัน หน้าที่การงานแบบเดียวกัน แต่ทว่าถ้ามองในมุมลึกและแยกย่อยออกมาจะพบได้ว่า ถึงแม้พวกเขาจะมีอาชีพที่เหมือนกัน แต่อาจจะมีการวิจัยที่แตกต่างกันออกไป เช่น นักวิจัยคนหนึ่งชื่นชอบในการวิจัยเกี่ยวกับแก้ว แต่อีกคนมีความชื่นชอบในการวิจัยเกี่ยวกับหนังสือ ซึ่งจะเห็นได้ว่าพวกเขาเหล่านี้มีความผูกพันทางอาชีพกันแต่ไม่ได้มีความผูกพันทางวัตถุ เนื่องจากไม่ได้ผูกพันกันในทางวัตถุ

เพราะตัววัตถุแตกต่างกัน เห็นได้ชัดเจนว่าความผูกพันทางวัตถุ
ค่อนข้างจะพิเศษและเป็นแบบเฉพาะ-เจาะจงเป็นอย่างมาก

วัฒนธรรมห่วยห่วยกับปัจจัยในการสร้างชุมชนชาวจีนโพ้นทะเลใน ประเทศไทย

ในยุคของโลกาภิวัตน์และเทคโนโลยี ได้ก่อให้เกิดการ
เปลี่ยนแปลงหลายสิ่งหลายอย่างในโลกให้ขับเคลื่อนไปอย่างรวดเร็ว
สำหรับประเทศไทยการเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลกระทบต่อชาวจีนโพ้น
ทะเลทั้งรุ่นใหม่และรุ่นเก่าไม่น้อย ทั้งในด้านการศึกษา การใช้ชีวิต
การประกอบธุรกิจ เป็นต้น ส่งผลให้พวกเขาเหล่านี้ค่อยๆ ลืม
วัฒนธรรมและรากเหง้าดั้งเดิมของตนเอง แต่ถึงกระนั้นการรักษาไว้
ซึ่งทางวัฒนธรรมอันดีงามบางอย่างของจีนโพ้นทะเลรุ่นเก่าก็ช่วยปลูก
กระตุ้นให้พวกเขาเหล่านี้มีอาจที่จะลืมเลือนวัฒนธรรมเก่าแก่อันดีงาม
ให้หายไปจากจิตใจของพวกเขาได้ สำหรับประเทศไทยสิ่งที่จะ
สามารถนำมาอธิบายว่าเหตุใดชาวจีนโพ้นทะเลทั้งรุ่นเก่าและรุ่นใหม่
เหล่านี้ยังคงไว้ซึ่งความเป็นจีน สืบทอดวัฒนธรรมจีนโบราณ(ที่เริ่มมี
การเปลี่ยนแปลงและถูกลืม) การมีความผูกพันซึ่งกันและกันตามแบบ
ฉบับวัฒนธรรมห่วยห่วย อีกทั้งได้สร้างเครือข่ายชุมชนของชาวจีน
โพ้นทะเลที่แข็งแกร่งในประเทศไทยมาจนถึงปัจจุบันได้นั้น มีสาเหตุ
อยู่สองประการที่จะสามารถอธิบายได้ นั่นก็คือ (1) การเป็นชุมชน
“Community” การเป็นชุมชนของชาวจีนโพ้นทะเลที่สามารถเห็น
ตัวอย่างได้ชัดเจนคือ ไข่นาทาวน์ “China Town” ไข่นาทาวน์ใน
ประเทศไทยเป็นที่รู้จักกันดีในชื่อ “เยาวราช” ย่านเยาวราชเป็นแหล่ง
รวบรวมชาวจีนโพ้นทะเลที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย (สุภัทธา,
2009:1-11) ย่านเยาวราชให้ความรู้สึกถึงความเป็นจีนที่คล้ายคลึงกับ
จีนแผ่นดินใหญ่ มีการดำรงรักษาไว้ซึ่งภาษาและวัฒนธรรมที่เป็น

เอกลักษณ์แบบจีนตอนใต้ เช่น กว่างตง ฝูเจี้ยน ไห่หนาน เป็นต้น เป้าหมายและสถานที่แรกที่ชาวจีนอพยพรุ่นเก่าและรุ่นใหม่จะเข้ามาอาศัยและตั้งรกรากในประเทศไทย ก็คือชุมชนชาวจีนดั้งเดิมที่มีอยู่ในประเทศไทยมาก่อนแล้ว ซึ่งชุมชนเหล่านี้จะให้ความรู้สึกถึงความปลอดภัย ความเป็นพวกพ้อง พี่น้องหรือคนบ้านเดียวกันและมีวัฒนธรรมที่เหมือนกัน (Hays, 2012:1-5) (2) ความคล้ายคลึงทางวัฒนธรรม (文化接近性 Wenhua Jiejin Xing) “Cultural Proximity”⁴ ความคล้ายคลึงหรือใกล้ชิดทางวัฒนธรรมเป็นอีกหนึ่งสาเหตุสำคัญสำหรับชาวจีนโพ้นทะเลกลุ่มแรกที่อพยพไปอาศัยอยู่ต่างประเทศในอดีตและได้สร้างชุมชนของพวกเขาขึ้นมา (เริ่มจากกลุ่มชุมชนจากความคล้ายคลึงกันทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ภาษา พัฒนาเป็นชุมชนและกลายมาเป็นสังคมชาวจีนโพ้นทะเลแบบชนาฮาวนในที่สุด) และสาเหตุที่ชาวจีนเลือกที่จะอพยพมาตั้งรกรากในประเทศไทยเพราะมีความคล้ายคลึงและใกล้ชิดกันทางวัฒนธรรม ซึ่งถือได้ว่าความคล้ายคลึงและใกล้ชิดทางวัฒนธรรมนั้นเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ชาวจีนกลุ่มใหม่ใช้พิจารณาประกอบในการที่จะอพยพไปสร้างชุมชนหรือทำธุรกิจในต่างประเทศ (เกรียงศักดิ์, 2012:1-2) อย่างไรก็ตามการที่จะสร้างชุมชนของชาวจีนโพ้นทะเลเหล่านี้ให้แข็งแกร่งนั้นก็มิอาจ

⁴ ความคล้ายคลึงหรือใกล้ชิดทางวัฒนธรรมหมายถึงความคุ้นเคยของผู้คนที่มีต่อวัฒนธรรม ภาษา ประเพณี ฯลฯ และมีแนวโน้มที่จะยอมรับสังคมหรือชุมชนที่มีความใกล้เคียงทางวัฒนธรรม ภาษาและประเพณีเช่นเดียว กับตน แนวคิดนี้ได้รับการตีพิมพ์ในปี ค.ศ.1991 โดย Joseph Straubhaar ในงานเขียนของเขาที่มีชื่อว่า ลัทธิจักรวรรดินิยมเหนือสื่อ : การพึ่งพาซึ่งกันและกันแบบไม่สมดุลและความใกล้ชิดทางวัฒนธรรม (Beyond media imperialism Asymmetrical interdependence and cultural proximity) (เกรียงศักดิ์, 2012:1-2)

มองข้ามวัฒนธรรมห้วยหวนที่พันผูกชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย
เหล่านี้ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้

การสร้างเครือข่ายชุมชนของชาวจีนโพ้นทะเลตามแบบฉบับ วัฒนธรรมห้วยหวนของประเทศไทยในปัจจุบัน

การสร้างเครือข่ายชุมชนของชาวจีนโพ้นทะเลตามแบบฉบับ
วัฒนธรรมห้วยหวนในประเทศไทยสามารถแยกย่อยตามหลักแนวคิด
วัฒนธรรมห้วยหวนออกมาได้ทั้งหมด 5 ประเภท ดังต่อไปนี้

การสร้างชุมชนของชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทยจาก
เครือข่ายความผูกพันทางสายเลือด ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า
ความผูกพันทางสายเลือดเป็นความผูกพันที่มีความมั่นคงและแข็งแรง
มากกว่าความผูกพันทั้งหมดอีกสี่ประการในทฤษฎีแนวความคิดแบบ
วัฒนธรรมห้วยหวนของจีน โดยชาวจีนมีความเชื่อว่า“เลือดข้นกว่า
น้ำ”⁵ การสืบเชื้อสายมาจากสายเลือดเดียวกันจะนำมาซึ่งความมั่นคง
ของวงศ์ตระกูล เฉกเช่นเดียวกับในยุโรปยุคโบราณที่พยายามแต่งงาน
กับคนที่มาจากสายเลือดเดียวกันเพื่อคงไว้ซึ่งความมั่นคงของวงศ์
ตระกูล (林其铤, 1990:125) ในประเทศไทยเราสามารถพบว่า
เครือข่ายวงศ์ตระกูลที่ทำธุรกิจการค้า หรือทำงานในองค์กรใหญ่ที่มี
เจ้าของหรือเป็นของชาวจีนโพ้นทะเล ตั้งแต่ผู้ที่ดำรงตำแหน่งใหญ่
ที่สุดจนมาถึงตำแหน่งเล็กที่สุด ส่วนใหญ่แล้วจะมาจากเครือข่ายของ
วงศ์ตระกูลที่มีความผูกพันทางสายเลือด(俞云平, 1998:40-46) หรือ

⁵ เลือดข้นกว่าน้ำ หมายถึง ญาติพี่น้องที่มีความผูกพันทางสายเลือดย้อมดีกว่าและมีความ
สำคัญกว่าคนที่ไม่ใช่ญาติพี่น้องของตนเอง (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานออนไลน์
พ.ศ. 2554)

ในอดีตธุรกิจของชาวจีนโพ้นทะเลที่ทำแบบนี้จะถูกเรียกว่าธุรกิจกงสี⁶ (MDSI Global, 2018:1) การกระทำเช่นนี้นอกจากจะเป็นการสร้างเครือข่ายและความมั่นคงวงศ์ตระกูลที่มีการสืบทอดมาจากสายเลือดเดียวกันแล้ว ก็เพื่อรักษาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองและคนที่อยู่ในสายเลือดเดียวกัน คนที่มาจากสายเลือดเดียวกันหรือคนที่มีความผูกพันทางสายเลือดเหล่านี้ก็จะสร้างเป็นชุมชนของตนเอง กรณีเช่นย่านเยาวราช เราสามารถพบเห็นได้ว่า ธุรกิจที่มีความคล้ายคลึงกันหรือที่פקอาศัยที่ติดกันและอยู่ในละแวกเดียวกันก็จะมาจากวงศ์ตระกูลเดียวกัน (สุภัทธา, 2009:1-11) เช่น กรณีร้านทองของชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะเป็นบุคคลที่มาจากสายเลือดเดียวกัน เป็นในเชิงของธุรกิจกงสี บริหารกันภายในครอบครัวหรือญาติพี่น้องกัน เมื่อเกิดกรณีที่จะต้องอพยพย้ายถิ่นฐานหรือมองหาโอกาสทางธุรกิจใหม่ในต่างประเทศ ชาวจีนเหล่านี้จะมองหาบุคคลที่มีสายเลือดเดียวกันก่อนเป็นอันแรก เพื่อขอความช่วยเหลือหรือมองหาโอกาสที่จะไปเข้าร่วมเครือข่ายทางชุมชนที่มาจากความผูกพันทางสายเลือด (สักรินทร์, 2013:7-11) เป็นการสร้างความผูกพันเพื่อรักษาผลประโยชน์และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ดังนั้นความผูกพันทางสายเลือดของชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทยมักจะมีความเห็นियแน่น มั่นคง และยากที่ตัดขาดจากกันได้

การสร้างชุมชนของชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทยจากเครือข่ายความผูกพันทางพื้นที่ การสร้างชุมชนของชาวจีนโพ้นทะเลใน

⁶ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานออนไลน์ พ.ศ. 2554 กงสี หมายถึง “ทรัพย์สินกองกลางที่ใช้ร่วมกันสำหรับคนหมู่หนึ่ง ๆ เช่น กิจการของตระกูลที่แบ่งผลประโยชน์ร่วมกัน” จึงแนชัดว่า ธุรกิจกงสี หมายถึง ธุรกิจหรือกิจการที่เป็นกรรมสิทธิ์ร่วมของคนในตระกูลที่แบ่งผลประโยชน์ร่วมกัน (MDSI Global, 2018:1)

ประเทศไทยที่มาจากความผูกพันทางพื้นที่นั้นเกิดขึ้นได้จากกรณีในช่วงระยะเวลาที่ประเทศจีนเกิดสงครามและภัยพิบัติ ชาวจีนยุคแรกที่ได้อพยพเข้ามาในประเทศไทยได้เข้ามาบุกเบิก ทำมาค้าขายในประเทศไทยจนเจริญรุ่งเรือง ต่อมาจึงได้มีการชักชวนคนที่มาจากสายเลือดเดียวกันให้ตามเข้ามาเพื่อช่วยเหลือหรือสร้างโอกาสที่ดีกว่าในประเทศไทย (ชนากา, 2016:1-5 俞云平, 1998:40-46) ต่อมาเมื่อมีเครือข่ายชุมชนทางสายเลือดที่มั่นคงแล้ว กลุ่มต่อไปที่พวกเขาจะมองหาและให้ความช่วยเหลือได้ก็คือคนที่มาจากพื้นที่เดียวกันกับที่ตนเคยอาศัยอยู่ในประเทศจีน ซึ่งเกิดจากการมีความผูกพันทางพื้นที่ต่อกัน เช่น ชุมชนชาวกว๋างตงในประเทศไทย ซึ่งสมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่ก็ล้วนแล้วมาจากมณฑลกว๋างตงทางตอนใต้ของประเทศจีน พูดภาษากว๋างตง รับประทานอาหารแบบกว๋างตง และมีความเคยชินในการใช้ชีวิตแบบกว๋างตง หรือชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทยในพื้นที่อื่น เช่นชุมชนชาวตลาดบ้านใหม่ จังหวัดฉะเชิงเทรา ก็จะเป็นชาวจีนแต่จื๊วทั้งหมด ซึ่งจะใช้ภาษาจีนแต่จื๊วในการสื่อสารกัน และจะดำเนินกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่เป็นแบบจีนแต่จื๊ว (ชนากา, 2016:145-150) เพราะว่าความผูกพันทางพื้นที่ที่จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีวัฒนธรรมท้องถิ่นในพื้นที่ที่เหมือนกัน มาจากสภาพแวดล้อมเดียวกัน มีความคุ้นชินที่คล้ายกัน การแต่งกาย อาหารและพูดภาษาท้องถิ่นเดียวกัน ซึ่งมีความคล้ายและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน หากเป็นกรณีของชาวจีนโพ้นทะเลที่ต้องการอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยกลุ่มใหม่ ก็จะมีมองหาชุมชนชาวจีนที่ได้มาอาศัยอยู่ที่ประเทศไทยก่อนแล้วและมาจากพื้นที่เดียวกันในประเทศจีน โดยจะมองหาคนที่มาจากพื้นที่เดียวกันรองลงมาจากคนที่มาจากสายเลือดเดียวกัน ซึ่งกรณีนี้ทำให้ชาวจีนโพ้นทะเลเหล่านี้มีความเชื่อมั่นและไว้วางใจกันและกัน เพราะ

มีความผูกพันต่อกันและสร้างเป็นชุมชนที่มีความผูกพันทางพื้นที่ต่อไปได้

การสร้างชุมชนของชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทยจากเครือข่ายความผูกพันทางความเชื่อ ความเชื่อเป็นสิ่งที่คอยยึดเหนี่ยวจิตใจของมนุษย์เรา เมื่อย้อนกลับไปในอดีตของประเทศจีนแผ่นดินใหญ่ พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้มีการปฏิวัติวัฒนธรรมและได้ปล้ำล้างความเชื่อของชาวจีนให้หมดไป ซึ่งส่วนใหญ่แล้วชาวจีนในแผ่นดิน ใหญ่แทบจะไม่มี ความเชื่อทางศาสนาอยู่ (董家州, 1998:333-345) แต่จะมีความเชื่อและเคารพในบรรพบุรุษของตนเอง แต่ในทางกลับ กันชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทยมีความแตกต่าง เนื่องด้วยชาวจีนโพ้นทะเลเหล่านี้ได้ออกจากประเทศจีนก่อนการปฏิวัติวัฒนธรรม พวกเขาเหล่านี้ได้ยึดถือความเชื่อที่มีในพื้นที่บ้านเกิด ความเชื่อในเรื่องเทพเจ้าและความเชื่อทางศาสนาติดตัวมาด้วย เมื่ออพยพมาอยู่ในประเทศไทยก็ยังคงมีเครื่องมือที่จะใช้ในการยึดเหนี่ยวจิตใจให้พวกเขาสามารถพัฒนาตัวเองหรือประกอบธุรกิจได้ ในประเทศไทยเราสามารถพบเห็นความเป็นเครือข่ายชุมชนที่มากจากความผูกพันทางความเชื่อที่เห็นได้ชัดเจนก็คือ ศาลเจ้าในประเทศไทย ซึ่งศาลเจ้าในประเทศไทยมีเป็นจำนวนมาก ผู้ดำเนินกิจการศาลเจ้าเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นชาวจีนโพ้นทะเลหรือชาวไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยทั้งรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ (俞云平, 1998:40-46) ศาลเจ้าเหล่านี้เป็นแหล่งรวมตัวกันของชาวจีนโพ้นทะเลที่มีความเชื่อเหมือนกัน อีกทั้งยังเป็นสถานที่ไว้ชุมนุมและช่วยเหลือแก่ชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย ศาลเจ้าเหล่านี้นอกจากจะมีการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ตามแบบลัทธิเต๋าแล้ว ก็ยังมีการประกอบกิจกรรมที่ช่วยเหลือแก่ชุมชนใกล้เคียงหรือสังคมในประเทศไทย (มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง, 2018:1-6) เช่น มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง ที่มีจุดกำเนิดมาจากการ

ดำเนินงานของศาลเจ้าที่ช่วยเหลือชาวจีนโพ้นทะเลอพยพที่มีความลำบากให้ได้มีที่พึ่งพาอาศัย การให้ที่พักพิง เผยแพร่กระจายความเชื่อและความเคารพนับถือต่อเทพเจ้าในศาลเจ้านั้น ซึ่งปัจจุบันได้พัฒนามากขึ้นเพื่อช่วยเหลือสังคมในวงกว้าง ไม่ว่าจะเป็นกรณีการจัดการศพไร้ญาติหรือกรณีอุบัติเหตุฉุกเฉิน เป็นต้น (มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง, 2018:1-6) ชุมชนคนเหล่านี้ล้วนแล้วมีจุดกำเนิดมาจากบุคคลที่มีความผูกพันทางความเชื่อตามแนวความคิดวัฒนธรรมห้วยหวอนแบบจีน ซึ่งเครือข่ายชุมชนของชาวจีนโพ้นทะเลจากความผูกพันทางความเชื่อประเภทนี้มีความเป็นรูปร่างเด่นชัดมากที่สุดในสังคมไทยปัจจุบัน

การสร้างชุมชนของชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทยจากเครือข่ายความผูกพันทางอาชีพ สำหรับในประเทศไทยเราสามารถพบเห็นได้ว่าธุรกิจใหญ่ส่วนใหญ่แล้วเป็นของชาวจีนโพ้นทะเลที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย หรือที่เรียกว่าชาวไทยเชื้อสายจีน เช่น บริษัทกระเทียมแดง บริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์ ห้างสรรพสินค้าเดอะมอลล์กรุ๊ป อย่างไรก็ตามการพัฒนาธุรกิจให้มีขนาดใหญ่และมีความมั่นคงนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย ชาวจีนโพ้นทะเลเหล่านี้อาศัยความผูกพันทางอาชีพเพื่อสร้างเครือข่ายชุมชนทางอาชีพให้มั่นคง ความผูกพันทางอาชีพได้อธิบายลักษณะของชุมชนชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทยได้ด้วยการที่มีสมาคมธุรกิจการค้าไทย-จีน สมาคมผู้ค้าทอง สมาคมผู้ประกอบการชาวไทยเชื้อสายจีน เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดในสมาคมเหล่านี้ก็จะมาทำงานสายอาชีพเดียวกัน มีหน้าที่การงานเหมือนกัน ประกอบธุรกิจเหมือนกันหรือเป็นไปในทิศทางเดียวกัน พวกเขาเหล่านี้มองเห็นว่าการที่มีสายอาชีพเดียวกันก็必将มีความเข้าใจ ความเคยชินและมีความชำนาญในสายงาน เมื่อเกิดการปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ก็จะสามารถรักษาผลประโยชน์ทางอาชีพหรือทางธุรกิจของกันและกันได้ (黄英湖,

1998:345-357) มุ่งเน้นในการพัฒนาสายงานอาชีพและธุรกิจที่เป็นแบบเดียวกันให้มีความแข็งแกร่งขึ้น มีการสร้างกฎระเบียบทางสายงานหรือทางธุรกิจ เป็นการช่วยเหลือส่งเสริมกันมากกว่าการแข่งขัน และเอาเปรียบซึ่งกันและกัน สร้างความเข้าใจและไว้วางใจกัน อีกทั้งยังสร้างกลุ่มเครือข่ายเพื่อประสานงานหรือติดต่อระหว่างชาวไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทยกับชาวจีนแผ่นดินใหญ่หรือพื้นที่อื่นๆของโลก เพื่อเป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงาน องค์กรธุรกิจหรือเครือข่ายอื่นๆอีกด้วย

การสร้างชุมชนของชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทยจากเครือข่ายความผูกพันทางวัตถุ ความผูกพันทางวัตถุเป็นกลุ่มชุมชนที่เล็กที่สุดในความผูกพันทั้งหมดห้าประการ มีความพิเศษและเฉพาะเจาะจงสำหรับบางกลุ่ม ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่าเป็นความผูกพันที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลาและไม่มั่นคง การรักหรือมีความสนใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นพิเศษ โดยที่ได้มีการปฏิสัมพันธ์กับคนที่รักและสนใจในสิ่งเดียวกัน ทำให้กลุ่มคนเหล่านี้มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน จนก่อเกิดเป็นความผูกพันทางวัตถุ ชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทยที่มีความผูกพันทางวัตถุเด่นชัดมากที่สุดคือจะเป็นไปในเชิงรักษาและอนุรักษ์วัฒนธรรมแบบจีนดั้งเดิมเพื่อให้คงอยู่สืบไปเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งจะมีลักษณะความชอบไปในทิศทางเดียวกัน เช่น สมาคมหมากล่อม สมาคมมวยไท่เก๊ก การแสดงจ๊ว เป็นต้น โดยเอาตัววัตถุไว้วัตถุหนึ่งมาเป็นเครื่องมือในการยึดเหนี่ยวและสร้างความผูกพันของชาวจีนโพ้นทะเลเหล่านี้เอาไว้ด้วยกัน โดยได้อาศัยหลักวัฒนธรรมหู่หยวนแบบจีนที่สืบทอดมาเป็นหลักและผูกเข้ากับความชื่นชอบของตนเองเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่ชื่นชอบและสนใจเหมือนกัน เพื่อสร้างเป็นชุมชนเครือข่ายจากความผูกพันทางวัตถุที่แนบแน่นและยาวนาน

เพื่อให้วัฒนธรรมห้วยหวอนแบบจีนนั้นคงอยู่คู่สังคมชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทยต่อไป

สรุป

อย่างไรก็ดีด้วยการเปลี่ยนแปลงของสภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองในประเทศไทย รวมไปถึงโลกาภิวัตน์ที่ได้นำเอาเทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสารที่รวดเร็วและความสะดวกสบายมาสู่มนุษย์ ได้ส่งผลกระทบเป็นอย่างมากต่อชุมชนชาวจีนโพ้นทะเลในไทยที่เกิดขึ้นจากความผูกพันทั้งห้าประการหรือวัฒนธรรมห้วยหวอนแบบจีน ไม่ว่าจะเป็นความผูกพันทางสายเลือด ความผูกพันทางพื้นที่ ความผูกพันทางความเชื่อ ความผูกพันทางอาชีพและความผูกพันทางวัตถุให้ได้ลดระดับความสำคัญลงไป อีกทั้งเนื่องด้วยปัจจัยภายใน เช่น การกลมกลืนทางวัฒนธรรมของชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทยให้มีความเป็นไทยมากขึ้น การปรับประยุกต์วัฒนธรรมจีนให้เข้ากับวัฒนธรรมไทย การผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมไทยกับจีน การรับเอาวัฒนธรรมไทยมาแทนที่วัฒนธรรมจีน การผสมกลมกลืนเข้าด้วยกันของชาวไทยและชาวจีนโพ้นทะเลจนกลายเป็นคนไทยเต็มตัว หรือไม่ว่าจะเป็นการเกิดขึ้นของเมืองใหญ่ที่เข้ามาแทนที่การเป็น “ชุมชนเก่าแก่” ที่เคยมีให้กลายเป็นชุมชนแบบใหม่หรือทำให้ชุมชนเก่าแก่เหล่านี้แตกแยกและกระจัดกระจายออกไป รวมทั้งปัจจัยภายนอกอย่างการเข้ามามีอิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกในประเทศไทยก็ล้วนแล้วแต่เป็นสาเหตุให้เกิดความเปลี่ยนแปลงและส่งผลกระทบต่อการสร้างเครือข่ายชุมชนตามแบบวัฒนธรรมห้วยหวอนด้วยเช่นเดียวกัน ซึ่งการที่จะรักษาและอาศัยหลักทฤษฎีวัฒนธรรมห้วยหวอนแบบจีนเพื่อศึกษาชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทยอาจจะใช้ไม่ได้อีกต่อไปในอนาคต จึงสามารถกล่าวได้ว่าสังคมชาวจีนโพ้นทะเลในไทยจากเดิมที่เป็นชุมชนเครือข่ายที่มีความผูกพันกลม

เกลียวตามแบบวัฒนธรรมหู่หยวน ซึ่งได้ถูกส่งสมายาวนานหลายร้อยปีเพื่อให้ชาวจีนโพ้นทะเลเหล่านี้ผูกพันกัน มีการพึ่งพาอาศัยกันช่วยเหลือซึ่งกันและกันจนสร้างเป็นชุมชนได้ค่อยๆ กลืนเลือนและเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาของยุคสมัย โดยชาวจีนโพ้นทะเลเหล่านี้ได้เริ่มก้าวเข้าสู่สังคมที่โดดเด่นหรือที่เรียกว่าปัจเจกนิยมมากขึ้น ซึ่งทำให้ชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทยเหล่านี้มีอิสระและพึ่งพาตัวเอง ส่งผลให้พวกเขาเหล่านี้มีความรู้สึกและเข้าใจถึงการสร้างชุมชนตามแบบฉบับเครือข่ายวัฒนธรรมหู่หยวนแบบจีนน้อยลงไปด้วย อย่างไรก็ตามก็ตีชาวจีนโพ้นทะเลในไทยรุ่นใหม่ควรตระหนักถึงจุดนี้ว่าจะทำอย่างไรถึงจะรักษาวัฒนธรรมอันดีงามอย่างวัฒนธรรมหู่หยวนแบบจีนให้คงอยู่ต่อไปได้ เพราะถ้ามีเช่นนั้นความผูกพันทั้งห้าประการแบบวัฒนธรรมหู่หยวนก็จะคงเหลือไว้เพียง “แนวความคิดที่ไม่สามารถนำมาปฏิบัติได้จริง” เท่านั้น

บรรณานุกรม

- 陈昌福. (2010). 《20 年来之 “五缘文化” 论》. 上海: 上海社会主义学院学报, 统战各领专梯研究.
- 郭志超、黄向春. (2008). 《五缘文化探讨概观》. 福建: 谱谍与五缘文化论文集, 福建省民俗学会.
- 黄鸣奋. (2014). 《网络时代的五缘文化》. 上海: 东南学术.
- 黄英湖. (1998). 《五缘文化与海外华侨华人社团组织》. 福建: 福建社科院.
- 林剑华. (2012). 《五缘文化研究的回顾和展望》. 福建: 闽台文化交流.
- 林其铨. (1990). 《“五缘”文化与亚洲的未来》(第 2 期). 上海: 上海社会科学院学术期刊, 118-127.
- 沈永林、黄凯锋. (2009). 《“五缘”文化研究二十年述评》. 上海: 社会科学, 上海社会科学院信息研究所.
- 童家州. (1998). 《五缘文化与海外华侨华人社会》. 福建: 福建师范大学(海外篇).

- 俞云平. (1998). 《五缘文化与泰国华侨华人》. 福建: 福建省社科院华侨所与厦门大学人类学研究所.
- China Radio International: CRI online. (2011). *สถาบันขงจื้อ-สะพานเชื่อมการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมจีน-อาเซียน*. Beijing: Retrieved from <http://thai.cri.cn/247/2011/03/16/242s184885.htm>.
- William G. Skinner. (1959). *“Overseas Chinese in Southeast Asia”*. New York: Sociology at Columbia University.
- Jeffrey Hays. (2012). *Facts and Details: “CHINESE IN SOUTHEAST ASIA”*. Facts and Details: Retrieved from <http://factsanddetails.com/asian/cat66/sub418/item2729.html#chapter-2>.
- MDSI Global. (2018). *ธุรกิจกงสีคืออะไร มีข้อดีข้อเสียอย่างไร*. MDSI Global: Retrieved from <https://www.mdsiglobal.com/family-business/>.
- Waters, E., Corcoran, D., & Anafarta, M. (2005). *Attachment, Other Relationships, and the Theory that All Good Things Go Together*. Human Development, 48(1-2), 80-84.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2012). *วัฒนธรรมกับบทบาทของคนจีนโพ้นทะเล*. กรุงเทพมหานคร: [เว็บไซต์] สืบค้นจาก <http://www.kriengsak.com/Chinese%20culture%20overseas>.
- เขียน ธีระวิทย์. (2005). *จีนศึกษาในไทยและความร่วมมือไทย-จีนด้านการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์โลกสัมพันธ์ไทย สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คมปทิต สกุลหวง. (2017). *‘สีจิ้นผิง’ กับ ‘อำนาจละมุน’ และทิศทางนโยบายปี 2018 ที่โลกห้ามกะพริบตา*. กรุงเทพมหานคร: The Standard สืบค้นจาก <https://thestandard.co/2018-year-of-xi-jinping-china-soft-power/>.
- ชนาภา เมธิเกรียงไกร. (2016). *กระบวนการสืบทอดประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ จังหวัดฉะเชิงเทรา*. ชลบุรี:

- (วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา).
- ชลพรรษ ตั้งตระการ. (2012). *กระแสนิยมการอพยพไปอยู่ต่างแดนที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมจีนยุคปัจจุบัน*. เฉิงตู: ศูนย์ข้อมูลธุรกิจไทยในจีน นครเฉิงตู.
- ประวิทย์ พันธุ์วิโรจ. (2010). *ทำไมชาวจีนถึงต้องย้ายถิ่นฐานมาทำกินในเมืองไทย*. กรุงเทพมหานคร: [ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์] คมชัดลึก บทความออนไลน์. สืบค้นจาก <http://www.komchadluek.net/news/local/49620>.
- ป๋อเต็กตึ้ง. (2018). *ประวัติความเป็นมาของมูลนิธิป๋อเต็กตึ้ง*. มูลนิธิป๋อเต็กตึ้ง. [ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์] สืบค้นจาก <https://www.pohtecktung.org/>.
- มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี. (2017). *บันทึกข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการระหว่าง สถาบันขงจื้อเส้นทางสายไหมทางทะเลและมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี*. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- วรศักดิ์ มหัทธโนบล. (2009). *“จีนศึกษา” สู่การปฏิวัติองค์ความรู้เรื่องจีน*. กรุงเทพมหานคร: ผู้จัดการออนไลน์. [ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์] สืบค้นจาก <https://mgronline.com/china/detail/9520000024709>
- สถาบันขงจื้อเส้นทางสายไหมทางทะเล มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. (2016). *ประวัติความเป็นมาสถาบันขงจื้อในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันขงจื้อเส้นทางสายไหมทางทะเล มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- สักรินทร์ นิยมศิลป์. (2013). *คลื่นลูกที่สี่: เอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับการย้ายถิ่นของชาวจีนยุคใหม่*. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- สำนักงานฮั่นป๋านประจำประเทศไทย. (2019). *中泰联合欢送第十七批汉语教师志愿者离任回国*. [ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์] สำนักงานฮั่นป๋านประจำประเทศไทย:

<http://www.hanbanthai.org/e/action/ShowInfo.php?classid=101&id=6257>

สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2013). *ความร่วมมือด้านการศึกษากับสาธารณรัฐประชาชนจีน*. สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ: สืบค้นจาก

<https://www.bic.moe.go.th/index.php/component/k2/item/3033-2013-10-14-23-08-53>.

สุภัทธา สุขชู. (2009). *ย้อนอดีต “ย่านมังกร” ณ ศูนย์ประวัติศาสตร์เยาวราช*. กรุงเทพมหานคร: [ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์] นิตยสารผู้จัดการ. สืบค้นจาก <http://info.gotomanager.com/news/details.aspx?id=78033>

อมร ฟ้ามู่. (2015). *นโยบายของไทยต่อการอพยพของชาวจีนระลอกใหม่: กรณีศึกษาอำเภอแม่สาย เชียงแสน และเชียงของ จังหวัดเชียงราย*. กรุงเทพมหานคร: (วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

Chinese's Wuyuan Culture Network and the Making of Overseas Chinese Community in Thailand

Pornpawis Lhapeerakul

Abstract

“Wuyuan Culture” is one aspect of Chinese culture that has been preserved and passed on to the present, not only in China but also among Chinese communities abroad. The Wuyuan culture describes the existence of subtle relationships and emphasizes the tie of the overseas Chinese to ‘remain’ consistently Chinese even though they are living abroad. As over 15 percent of overseas Chinese live in Thailand, it is expected that Wuyuan culture will exert influence over this extensive community. This research will explore this influence of the Wuyuan culture on overseas Chinese in Thailand. Results indicate that in terms of life, belief, religion, society, and business in Thailand, the culture of Wuyuan has been a central mechanism or method for living a successful life, most notably in its role in creating a Chinese community network among overseas Chinese in Thailand.

Keywords: *Wuyuan Culture, Cultural Networking, Community Making, Overseas Chinese in Thailand*